

PIERRE CUYPERS:

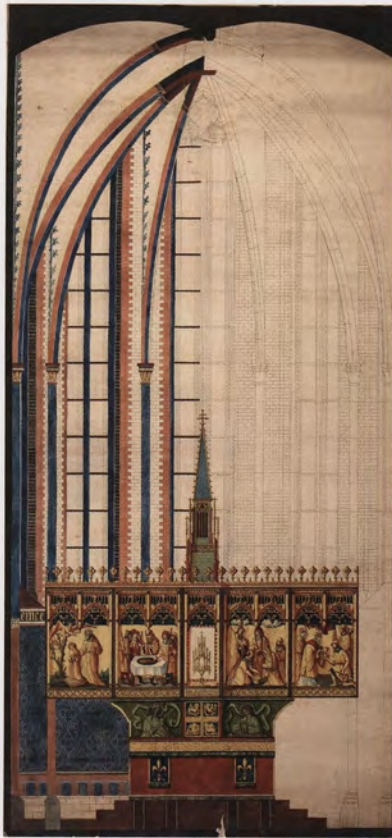
Grootmeester van de neogotiek

Het oeuvre van de Nederlandse architect Pierre Cuypers (1827-1921) is groot en groots, omvangrijk en imposant. Of schoon er het nodige van zijn werk gesloopt is, van zijn tijdgenoten is vrijwel niets bewaard, waardoor Cuypers als een reus in het landschap verrijst. Alle pogingen zijn belang te relativieren, geen onnutte bezigheid, met 69 uitgevoerde kerken en zes die niet verder dan de tekening kwamen, leverde hij een substantieel deel van de totale kerkbouw in de tweede helft van de negentiende eeuw. Hij prefereerde de neogotiek als beste uitdrukkingvorm voor de zich emanciperende katholieken, die sinds 1853 weer vrij konden ademen. Zelfbewustzijn kan Cuypers niet ontzegd worden.

Alles wat hij deed is nauwkeurig bewaard, maar wel verspreid geraakt. Sinds 2002 zijn alle archiefstukken samengevoegd en begon de inventarisatie van het omvangrijkste, afgeronde en compleetste architectenarchief ter wereld. Het beslaat de periode 1852 tot 1921 en telt liefst 550 strekkende meter. De voorliggende publicatie is de eerste die alle realisaties en dromen op een rij zet. De oeuvre-catalogus beschrijft 457 gebouwen, delen daarvan, restauraties, andere projecten en zijn adviezen, die vooral in zijn tijd als rijksbouwmeester zeer talrijk waren.

Je vraagt je af waar de man de tijd vandaan haalde, want hij onderhield ook nog een gezinsleven en leidde een sociaal en religieus bestaan. Cuypers was een zelfstandige ondernemer, die stad en land afreisde op zoek naar opdrachten en inspiratiebronnen. Nu lijkt het of hij als geroepen kwam, maar hij had wel de verantwoordelijkheid voor de tientallen mensen die in zijn atelier in Roermond voor hem werkten, en voor hun gezinsleden. Hij was immens productief, zijn werkplaats was bijna een fabriek, maar daar zat veel gevoel voor verantwoordelijkheid bij en onmiskenbaar een missiedrang.

In de voorrede tot de catalogus heet het zo: "Het bezeten reisschema, de aandacht voor detail, de beoefening van diverse disciplines, de samenwerking met andere talenten, de godsvruchtigheid als voorbeeldig gedrag, het vernuft om de boodschap in het bewustzijn van velen over te brengen, alles draagt bij aan het langzaam maar zeker vervullen van

Hetty Berens e.a.,
P.J.H. Cuypers (1827-1921),
Het complete werk
400 blz., rijk geïllustreerd.
ISBN 978-90-5662-573-3
NAi Uitgevers Rotterdam
59,50 euro

een missie." En zeker: Cuypers had een missie, te weten bij te dragen aan de Katholieke Emancipatie. De gotische vorm bleek niet louter liturgisch het meest functioneel, ze refereerde ook aan de 'Ecclesia triumphant' en zette letterlijk bakens in het landschap en in steden.

Hij was de perfecte man op het uitgelezenste moment. Bovendien was hij verwant met Joseph Alberdinck Thijm, de oprichter van de Dietsche Warande en groot emancipator, en bevriend met Victor de Stuers, de man die op het departement van cultuur de lakens uitdeelde. Zij zouden ervoor zorgen dat de Amsterdamse periode (1865-1897) ook het hoogtepunt in zijn oeuvre werd. Aan Cuypers werden de grootste opdrachten gegund, de beide 'stadspoorten' van

Amsterdam: het Centraal Station en het Rijksmuseum. Het complete werk is een bron van esthetisch genoegen en weet, ondanks de vierhonderd bladzijden, maat te houden. Per werk is een bladzijde of kolom uitgetrokken, afhankelijk van het belang, en dat geheel wordt voorafgegaan door diverse essays van uiteenlopende hand. Daarmee is elegant het verwijt omzeild dat het louter een hommage is: 'Nationaal was hij een baanbreker; internationaal stond hij op de schouders van Pugin, Scott en Viollet-le-Duc'. Introducties van zijn oeuvre in het Nederlandse architectuurlandschap, zijn plaats in Nederlandse context en in internationale context doen zijn werk geen kwaad, eerder recht.

Op enkele realisaties wordt nader ingegaan, zijn Amsterdamse woonhuis en de eetzaal van kasteel De Haar als pars pro toto. Ook de bijlagen over zijn reizen en fotoverzameling geven duidelijk aan hoe nauwkeurig en weloverwogen Cuypers te werk ging: makkelijk scoren was voor hem geen optie, hoe opzichtig zijn gebouwen ook waren. Dat er kritiek op kwam hoort bij de stel, maar op onzorgvuldigheden heeft men Cuypers nooit kunnen betrappen. Hij moet een lastpak voor zijn medewerkers geweest zijn, want hij bemoeide zich met elk detail. Ook kerken leverde hij liefst 'sleutel-op-de-deur' af, in een streven naar een Gesamtkunstwerk. Bij de restauratie van het Rijksmuseum probeert men dat concept weer te verlevendigen, bij het Station is dat geprobeerd. Het is pas sinds 1972 dat diverse van zijn kerken geklasseerd zijn, de andere zijn roemloos verdwenen, net zoals de regenten die ze hebben laten afbreken. Dit boek is een godsgeschenk. (Bart Makken)